

BOMEN IN JESAJA

Archibald L.H.M. van Wieringen

Bomen en andere vegetatie in het boek Jesaja

De profeet Jesaja hield van bomen in beeldspraak. Het beeld van een grote oude eik met een groene kruin die gereduceerd wordt tot een dode stronk is voor iedereen altijd herkenbaar, als een triest en meestal zinloos einde. Als die stronk dan toch nog leven blijkt te bevatten en er de volgende lente weer groene uitlopers aan ontspruiten, staat diezelfde eik voor hoop en een nieuw begin.

Dr. A.L.H.M. van Wieringen, priester van het bisdom Haarlem-Amsterdam, is Universitair Hoofddocent voor Oude Testament aan de Faculteit Katholieke Theologie van de Universiteit van Tilburg.

In het boek Jesaja wordt geregeld gebruik gemaakt van beeldspraak met bomen en andere vegetatie ter ondersteuning van de profetische boodschap. Kerntekst daarbij is het parallellistisch opgebouwde Jesaja 6:13, dat als volgt vertaald kan worden: *En verder: daarin (= in het land) is een tiende en het zal zich afkeren en zijn tot afweiding, zoals een eik en zoals een terebint waarvan bij het vellen een stronk is aan hen, is heilig zaad de stronk van het (= het land).* De beeldspraak met de twee bomen wordt in dit vers tweemaal gebruikt, gelijk er ook tweemaal het woord zoals in dit vers klinkt. Allereerst staan de bomen ten dienste van de aanduiding van de totale verlatenheid en ondergang van het land. De boom wordt geveld, er blijft niets over, een stronk slechts. Van de andere kant wordt daarna de bomenbeeldspraak gebezigd om de nieuwe toekomst, hoe bescheiden ook, aan te duiden. Zoals een stronk uit kan lopen, zo is het restant van de geveldde bomen een heilig zaad van het eens verwoeste land.

Deze dubbelheid in de beeldspraak zet zich in hoofdstuk 7 voort in de Immanu-El, die eveneens een dubbele functie heeft. Enerzijds is de Immanu-El ten opzichte van Achaz, die geen trek heeft in een teken van Godswege (vers 11), een aanduiding dat het Davidshuis voortgang zal vinden, maar zonder Achaz. De naam Immanu-El, met óns: God, laat dit al horen, daar deze een met-jóu-niet veronderstelt. Terwijl de Immanu-El voor Achaz een strafteken is, kan hij voor anderen fungeren als een teken van nieuw begin voorbij aan de Achaz-crisis. Daarom ook wordt de Immanu-El gebaard door een vrouw die nog niet eerder kinderen heeft gekregen, zoals de technische term 'alma aangeeft (vs. 14).

De vegetatie rond de Immanu-El past zich conform deze dubbelfunctie aan. De Immanu-El eet *boter en honing* (vs. 15), voedsel dat ook weggelegd is voor het volk dat zich rekent tot de Immanu-El (vs. 22). Daartegenover staan de *doornen en distels* die het land onbewoonbaar maken en het verkrijgen van honing en boter (= bewerkte melk) uitsluit.

In de vervolghoofdstukken met de uitwerkingsbeelden van de Immanu-El wordt de lijn van positieve vegetatiebeeldspraken gecontinueerd. Bij het Kind dat geboren wordt aan ons, de Zoon die aan ons gegeven wordt (Jes. 9:5), hoort een gejubel als bij het verdelen van de oogst (vs. 2), de vruchtbare vegetatie

die door het land is voortgebracht in tegenstelling tot de distels en doornen. In hoofdstuk 11 wordt de nakomeling van Jesse, de nieuwe Davidische leider, voorgesteld als een twijgje aan een stronk (vs. 1), een nieuwe uitloper aan een boom die geveld leek.

Daarmee contrasteert het twijgje aan de stronk van Jesse tevens met de vijanden die in Jesaja 10:28-32 opgevoerd worden en die in de daaropvolgende versen 33-34 worden afgebeeld als een ondoordringbaar woud van hoge bomen, die evenwel door de Heer allemaal omgehakt worden.

Hizkia

Wanneer Hizkia de plaats van Achaz ingenomen heeft, herhaalt zich een crisis voor Jerusalem (Jes. 36-38). Maar Hizkia gedraagt zich daarin anders dan Achaz. De zieke stad en de zieke koning worden beide gered. Ook hier spelen vegetatievoorstellingen een rol.

De Assyrische legeraanvoerder probeert het volk dat op de stadsmuur staat, te verleiden zich aan hem over te geven. Hij spreekt daartoe de eigen Judese taal van het volk, zodat zijn boodschap maximaal effect zou kunnen bereiken (Jes. 36:11). In zijn boodschap voert hij de koning van Assur sprekend op, alsof hij een profeet is die God aan het woord laat: *zo heeft de koning van Assur gesproken* (vs. 16). Deze koning doet heel Bijbels aan: hij wil het volk dat in de macht is van die slechte Hizkia, redden en meenemen naar een land dat klinkt als een land overvloeiende van melk en honing: *een land van koren en most, een land van brood en wijngaarden* (vs. 17).

Daartegenover staat het teken van de Heer, dat Hizkia, in tegenstelling tot Achaz, wél accepteert. Daarin staat jong gewas centraal dat opgroeit tot een overvloedige oogst als beeld van de bevrijding van Jerusalem die nabij is (Jes. 37:30-32). Door de vorm van een getallenspreuk van één, twee, drie jaar wordt een langdurige vrede voor Jerusalem opgeroepen, een garantie dat het land inderdaad een rijke oogst kan voortbrengen; immers oorlog en voorbijmarcherende legers laten weinig van bebouwde akkerland over.

Vrede en voedsel

Wanneer voorts de terugkomst uit de ballingschap aan de orde is in het boek Jesaja klinken opnieuw

Boom van Jesse
Cambridge
Foto: Anton Sinke

vegetatiebeeldspraken, met bomen als climax. In Jesaja 35:1-2 gaat de woestijn, de steppe, *bloeien*. Dit levert een vegetatie op die vergelijkbaar is met de zeer bosrijke Karmel. In Jesaja 51:3 wordt deze vegetatiebeeldspraak gecontinueerd in een *tuin des Heren* waarin Sions wildernis getransformeerd wordt. Uiteindelijk worden de inwoners van Sion zelf met een bomenbeeld aangeduid in Jesaja 61:3, waar zij *terebinten van gerechtigheid* en een *planting des Heren* ter verheerlijking genoemd worden. De eens gevelderebint uit Jesaja 6:13 is thans geheel weer opgegroeid tot een volle boom.

Overigens past niet alleen de flora zich aan, de fauna doet ook mee in het boek Jesaja. Wanneer het twijgje aan de stronk van Jesse ter sprake wordt gebracht, blijkt de dierenwereld zich vredig te gedragen en samen voedsel te eten (Jes. 11:6-8). Ook bij de bloeiende woestijnsteppe is dat het geval: de heirbaan terug naar Jerusalem is vrij van gevaarlijke wilde dieren (Jes. 35:9), zodat de terugkeer van het volk zich niet alleen in een bloeiende, maar ook veilig omgeving voltrekken kan.